

2(2)/2011

KRZYSZTOF WACH

Kierunki ewolucji polityki Unii Europejskiej na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw oraz przedsiębiorczości

WSTĘP

Ostatnie ćwierćwiecze XX wieku można uznać za okres renesansu małych i średnich przedsiębiorstw (dalej skrót: MŚP). Od tego czasu kierunki polityki na rzecz przedsiębiorczości oraz małych i średnich przedsiębiorstw znacznie ewoluowały. Na przestrzeni ostatnich dwóch dekad Wspólnota Europejska realizowała pięć wieloletnich programów na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw oraz podjęła szereg działań szczegółowych wspierających przedsiębiorczość i innowacyjność. Celem artykułu jest prezentacja oraz analiza najważniejszych kierunków działań Unii Europejskiej na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw od lat 80. XX wieku aż po obecny okres programowania polityki wspólnotowej, tj. lata 2007-2013.

Do niedawna każdy z krajów członkowskich UE posługiwał się własnymi kryteriami służącymi do zaliczania przedsiębiorstw do grupy MŚP.

Wprawdzie nie miało to znaczenia dla wewnętrznej polityki gospodarczej, lecz fakt ten stał się przeszkodą przy formułowaniu programów europejskich. Dlatego też w 1996 roku Komisja Europejska wprowadziła rekomendacją nr 107/96 jednolitą definicję małego i średniego przedsiębiorstwa¹. Zgodnie z tą definicją małymi i średnimi były przedsiębiorstwa spełniające łącznie trzy warunki, z których pierwszy dotyczył średniorocznego zatrudnienia, drugi – kryterium finansowego (roczny obrót lub suma bilansowa), a trzeci – niezależności². W 2003 roku Komisja przyjęła nowe wytyczne w zakresie definiowania MŚP, które weszły w życie z dniem 1 stycznia 2005 roku³. Nowe zalecenie Komisji, w porównaniu z rekomendacją z roku 1996, uwzględniło kategorię mikroprzedsiębiorstw oraz zwiększyło progi graniczne dla kryteriów finansowych. Kryterium niezależności zastąpione zostało natomiast przez kryterium powiązań. Dotychczasowy podział na przedsiębiorstwa niezależne (a więc kwalifikujące się do sektora MŚP) oraz przedsiębiorstwa zależne zastąpiony został przez trzy zdefiniowane typy powiązań (przedsiębiorstwa autonomiczne, przedsiębiorstwa partnerskie oraz przedsiębiorstwa związane). Bycie przedsiębiorstwem partnerskim lub związanym nie wyklucza przynależności do sektora MŚP. W takiej sytuacji wartości progowe dla wszystkich powiązanych przedsiębiorstw należy zsumować, a jeśli wynik nadal mieści się w ustalonych progach, to dane przedsiębiorstwo zalicza się do sektora MŚP. Do sektora MŚP zalicza się „jakakolwiek jednostkę gospodarczą bez względu na formę organizacyjno-prawną, włączając samozatrudnionych oraz firmy rodzinne działające w rzemiośle i innych dziedzinach, ale również spółki i zrzeszenia regularnie

-
- 1 Por. Zalecenie Komisji Europejskiej nr 96/280/EC z dnia 3 kwietnia 1996 r. dotyczące definicji małych i średnich przedsiębiorstw, Dz. Urz. WE L 107 z 30.04.1996.
 - 2 Por. A. Surdej, *Kierunki ewolucji polityki Unii Europejskiej wobec małych i średnich przedsiębiorstw*, „Zeszyty Naukowe Akademii Ekonomicznej w Krakowie” nr 606 (2004), s. 36.
 - 3 Por. Zalecenie Komisji Europejskiej nr 2003/361/EC z dnia 6 maja 2003 r. dotyczące definicji małych i średnich przedsiębiorstw, Dz. Urz. WE L 124 z 30.05.2003.

prowadzące działalność gospodarczą⁴, która spełnia ustalone kryteria (por. tab. 1).

Tabela 1. Wspólnotowa definicja małego i średniego przedsiębiorstwa

Lp.	Wielkość przedsiębiorstwa	mikro	małe	średnie
1	Średnioroczne zatrudnienie	< 10 osób	< 50 osób	< 250 osób
2a	Roczne obroty (przychody ze sprzedaży)	< 2 mln euro	< 10 mln euro	< 50 mln euro
2b	Suma bilansowa (aktywa roczne)	< 2 mln euro	< 10 mln euro	< 43 mln euro
3	Typy powiązań	Trzy typy zależności przedsiębiorstw: – przedsiębiorstwa autonomiczne (< 25%), – przedsiębiorstwa partnerskie (≥ 25% oraz ≤ 50%), – przedsiębiorstwa związane (> 50%).		

Źródło: opracowanie własne na podstawie Zalecenia Komisji Europejskiej nr 2003/361/EC z dnia 6 maja 2003 r. dotyczącego definicji małych i średnich przedsiębiorstw, Dz. Urz. WE L 124 z 30.05.2003, s. 36-41, [w:] K. Wach, *Nowe kryteria klasyfikacji małego i średniego przedsiębiorstwa w ustawodawstwie unijnym*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*” 2004, nr 5 (652), s. 38.

Ch. Dannreuther uznał, że tworzenie się ram wspólnotowej polityki na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw przypada na lata 1982-1988, a jednocześnie wyróżnił trzy etapy w ewolucji wspólnotowej polityki na rzecz przedsiębiorczości⁵:

- etap 1: lata 1982-1988 – ustalenie ram polityki UE wobec MŚP;
- etap 2: lata 1988-1992 – formalizacja polityki UE wobec MŚP;
- etap 3: 1992 – obecnie – konkretyzacja polityki UE wobec MŚP.

Rozwój wspólnotowej polityki wobec małych i średnich przedsiębiorstw można przedstawiać na wiele różnych sposobów (ta różnorodność jest widoczna w literaturze przedmiotu). Ze względów pragmatycznych uzasadnionym wydaje się przyjęcie systematyzacji

4 Commission Recommendation 2003/361/EC of 6 May 2003, Annex: *Definition of Micro, Small and Medium-sized Enterprises adopted by the Commission*, Dz. Urz. L 124, 20.05.2003, Article 1, s. 39.

5 Por. Ch. Dannreuther, *Discrete Dialogues and the Legitimation of EU SME Policy*, „*Journal of European Public Policy*” 1999, vol. 6, no. 3, s. 436.

opartej na okresach programowania tej polityki w Unii Europejskiej. Uwzględniając to kryterium, można zatem przyjąć następujące okresy w rozwoju polityki UE wobec MŚP:

1. Do 1983 roku – załączki wspólnotowej polityki na rzecz MŚP.
2. Lata 1983-1986 – wstępne określenie działań na rzecz MŚP.
3. Lata 1987-1989 – program działań na rzecz MŚP (tzw. zerowy program).
4. Lata 1990-1993 – I Zintegrowany Program na rzecz Małych i Średnich Przedsiębiorstw i Rzemiosła.
5. Lata 1994-1996 – II Zintegrowany Program na rzecz Małych i Średnich Przedsiębiorstw i Rzemiosła.
6. Lata 1997-2000 – III Wieloletni Program na rzecz Małych i Średnich Przedsiębiorstw (III MAP).
7. Lata 2001-2006 – IV Wieloletni Program na rzecz Przedsiębiorstw i Przedsiębiorczości (IV MAP).
8. Lata 2007-2013 – V Program na rzecz Przedsiębiorczości i Innowacji (V EIP).

POCZĄTKI WSPÓLNOTOWEJ POLITYKI NA RZECZ MŚP DO 1986 ROKU

Początki wspólnotowej polityki na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw sięgają drugiej połowy lat 70. XX wieku. W 1973 roku Komisja Europejska stworzyła sieć Biur Kojarzenia Przedsiębiorstw BRE (*Bureau de Rapprochement d'Enterprises*), które funkcjonowały do 2001 roku, kiedy to zostały wcielone do sieci Euro Info (funkcjonującej od roku 1987)⁶. Ich zadaniem była promocja współpracy międzynarodowej oraz pomoc w poszukiwaniu partnerów gospodarczych, zwłaszcza dla małych i średnich przedsiębiorstw, czyli wspieranie internacjonalizacji sektora MŚP. W latach 1978-1982 instytucje wspólnotowe wydawały rozmaite komunikaty na temat roli małych i średnich przedsiębiorstw oraz podejmowano liczne dyskusje, miały one jednak charakter co najwyżej postulatywny.

⁶ Por. *Evaluation of the BC-NET and BRE Networks. Final Report*, Technopolis Ltd. UK, Brighton – May 2000, s. 6.

Na podstawie deklaracji Parlamentu Europejskiego rok 1983 uznano za Europejski Rok MŚP i Rzemiosła (1983 EYSME), a datę tę część autorów uznaje za oficjalny początek polityki UE wobec MŚP. W latach 1982-1983 nakreślono ogólne działania Wspólnoty na rzecz MŚP w formie niesformalizowanego programu, który obejmował trzy podstawowe działania. Chociaż MŚP objęte zostały specjalnymi regułami konkurencji, to mogły być wspierane ze środków publicznych na uprzywilejowanych zasadach. Stało się tak, gdyż w stosunku do MŚP zastosowano zasadę tak zwanych umów o mniejszym znaczeniu (*minor agreements*).

Pierwsza wspólnotowa polityka na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw (*Community Policy towards SMEs*) sformułowana została i przyjęta na lata 1983-1987. Ogólne ramy działań na rzecz sektora MŚP obejmowały trzy cele⁷:

1. Poprawa warunków rynkowych i administracyjnych.
2. Rozszerzenie możliwości finansowania.
3. Wsparcie dla innowacji i usprawnienia zarządzania.

W dniach 2-3 grudnia 1985 roku na szczycie w Luksemburgu Rada Europejska zadecydowała o wprowadzeniu badania wpływu propozycji nowych przepisów Wspólnoty na MŚP (tzw. *impact assessment*) oraz o rozpoczęciu działań uproszczających procedury administracyjne, prawne i podatkowe. W efekcie tej decyzji Komisja Europejska w 1986 roku powołała Zespół Zadaniowy ds. MŚP (*Small Business Task Force*), który miał zajmować się:

- opracowaniem programu koordynującego wszelkie działania Komisji dotyczące MŚP (prawo wspólnotowe, finanse, analizy, transfer *know-how*);
- harmonizacją polityk narodowych i polityki Wspólnoty;
- opracowaniem systemu współpracy z organizacjami reprezentującymi MŚP;
- pomocą w tworzeniu struktur i programów rozwiązujących realne problemy firm sektora MŚP.

⁷ Por. *The Community and Small and Medium-Sized Enterprises*, „European File” 1983, no. 6, s. 1-8.

POLITYKA NA RZECZ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI W LATACH 1987-1989

W dniu 3 listopada 1986 roku Komisja Europejska przyjęła w formie rezolucji Program Działań dla MŚP na lata 1987-1989 (tzw. program zerowy). Program ten składał się z dwóch komponentów, z których pierwszy dotyczył poprawy otoczenia biznesu, a drugi zaspokojenia wybranych potrzeb przedsiębiorstw z sektora MŚP. Program przewidywał następujące kierunki działań⁸:

- promowanie ducha przedsiębiorczości;
- upowszechnianie pozytywnego etosu przedsiębiorcy oraz szkolenie młodzieży;
- poprawa otoczenia administracyjnego;
- monitorowanie barier rozwoju MŚP na rynku wewnętrznym;
- tworzenie struktur sprzyjających uczciwej konkurencji;
- upraszczanie przepisów podatkowych;
- poprawa i wzmocnienie funkcjonowania sieci społecznych (kooperacja);
- szkolenia z zakresu absorpcji nowych technologii;
- dwustronna wymiana informacji na linii Komisja Europejska – organizacje reprezentujące MŚP;
- promocja eksportu i ułatwienie dostępu do rynków krajów trzecich;
- wsparcie zakładania nowych przedsiębiorstw i stosowania innowacji;
- wspieranie współpracy między przedsiębiorstwami i między regionami;
- wsparcie i poprawa dostępu do zewnętrznych źródeł finansowania.

W 1987 roku Komisja Europejska zainicjowała powstanie dwóch sieci wspierających MŚP. Pierwsza z nich to sieć centrów informacji europejskiej *Euro Info Centre* (EIC). Jej działalność sprowadzała się do trzech zadań, którymi były: informowanie, doradztwo oraz

⁸ Por. M. Ström, *The European Union and the Policy in favour of Small and Medium-Sized Enterprises*, seria: „Entrepreneurship Policy for the Future” – special edition, Swedish Foundation for Small Business Research, Stockholm – Örebro 2001, s. 4-5.

szkolenia dla MŚP. Z kolei Sieć Współpracy Gospodarczej BC-NET (*Business Cooperation Network*) wspierała transgraniczną współpracę między małymi i średnimi przedsiębiorstwami, jednak jej usługi były częściowo odpłatne. Biura tworzące tę sieć zostały w 2001 roku wcielone do sieci Euro Info.

W 1989 roku Wspólnota, chcąc przygotować przedsiębiorstwa do nowych jakościowo warunków działania związanych z funkcjonowaniem rynku wewnętrznego, podjęła decyzję o utworzeniu XXIII Dyrekcji Generalnej zajmującej się wyłącznie działalnością na rzecz MŚP (*DG XXIII Enterprise Policy, Trade, Tourism and Cooperatives* – obecnie nazwa została skrócona do *DG Enterprise and Industry* – Dyrekcja Generalna ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu).

POLITYKA NA RZECZ MŚP W LATACH 1990-1993

W dniu 28 lipca 1989 roku Rada Europejska podjęła decyzję o wprowadzeniu I Zintegrowanego Programu na rzecz Małych i Średnich Przedsiębiorstw oraz Rzemiosła na lata 1990-1993 (*Integrated Programme in favour of SMEs and the Craft Sector*)⁹. Program ten był uaktualniany w 1991 roku¹⁰ na podstawie przyjętej uprzednio przez Radę rezolucji¹¹. Na realizację tego programu przeznaczono 110 mln ECU. Działania przewidziane do realizacji w ramach tego programu obejmowały¹²:

9 Por. Council Decision 89/490/EEC of 28 July 1989 on the improvement of the business environment and the promotion of the development of enterprises, and in particular small and medium-sized enterprises, in the Community, OJ L 239 of 28.07.1989, s. 33.

10 Por. Council Decision 91/319/EEC of 18 June 1991 revising the programme for the improvement of the business environment and the promotion of the development of enterprises, and in particular small and medium-sized enterprises, in the Community, OJ L 175 of 04.07.1991, s. 32.

11 Por. Council resolution of 27 May 1991 on the action programme for small and medium-sized enterprises, including craft industry enterprises, OJ C 16 of 05.06.1991, s. 3.

12 Por. B. Mikołajczyk, *Infrastruktura finansowa MŚP w krajach Unii Europejskiej*, Difin, Warszawa 2007, s. 52-53.

- usunięcie nadmiernych administracyjnych, finansowych i prawnych przeszkód, które utrudniają rozwój i powstawanie przedsiębiorstw;
- informowanie oraz pomoc kierowana do przedsiębiorstw w zakresie polityki; regulacji prawnych oraz czynności podejmowanych przez Wspólnotę oraz kraje członkowskie;
- zachęcanie do kooperacji między przedsiębiorstwami, a w szczególności między przedsiębiorstwami z różnych regionów.

POLITYKA NA RZECZ MŚP W LATACH 1994-1996

W dniu 14 czerwca 1993 roku Rada Europejska podjęła decyzję o wznowieniu wcześniej obowiązującego programu poprzez wprowadzenie II Zintegrowanego Programu na rzecz Małych i Średnich Przedsiębiorstw i Rzemiosła na lata 1994-1996, zwanego również Wieloletnim Programem dla MŚP (*SME Multiannual Programme*)¹³. Na realizację tego programu przewidziano 112,2 mln ECU, choć faktyczny budżet wsparcia MŚP był o wiele większy, gdyż podana kwota nie uwzględniała działań wspierających przewidzianych w równoległych programach. Dla przykładu budżet projektu Inicjatyw Wspólnotowych na rzecz MŚP (*Community Initiatives for SMEs*) na lata 1994-1999 wynosił 1 mld ECU¹⁴. II Zintegrowany Program składał się z dwóch części, z których pierwsza dotyczyła koordynacji działań na poziomie wspólnotowym w zakresie poprawy ogólnych cech otoczenia biznesu, a druga przewidywała bezpośrednią pomoc dla małych i średnich przedsiębiorstw. Program obejmował 8 celów¹⁵:

- uwzględnianie potrzeb przedsiębiorstw na etapie tworzenia wspólnotowego ustawodawstwa;
- poprawa warunków transferu własności przedsiębiorstw;
- poprawa otoczenia fiskalnego dla MŚP;
- poprawa okresów płatności należności pomiędzy przedsiębiorcami;

13 Por. Integrated Programme in favour of SMEs and the Craft Sector, Communication for the Council of 3 June 1994, COM(94) 207 final, Brussels 1994.

14 Por. tamże, s. 8.

15 Por. tamże, s. 21-34.

- udogodnienia w tworzeniu nowych miejsc pracy zwłaszcza w usługach lokalnych oraz ochronie środowiska;
- polepszenie dostępu do finansowania, a zwłaszcza kredytowania MŚP;
- wsparcie kooperacji między przedsiębiorstwami z sektora MŚP;
- wspomaganie poprawy jakości zarządzania w MŚP.

POLITYKA NA RZECZ MŚP W LATACH 1997-2000

Na podstawie decyzji Rady z dnia 9 grudnia 1996 roku przyjęto III Wieloletni Program na rzecz Małych i Średnich Przedsiębiorstw na lata 1997-2000 (*Third Multiannual Programme for Small and Medium-sized Enterprises in the European Union 1997-2000*)¹⁶. Budżet tego programu wynosił 127 mln ECU.

We wrześniu 1997 roku Komisja Europejska powołała grupę BEST (*Business Environment Simplification Task Force*), czyli Zespół Zadaniowy do spraw Tworzenia Środowiska Przyjaznego dla Biznesu. Zadaniem grupy BEST, w której skład, oprócz reprezentantów Komisji Europejskiej, wchodził także reprezentanci organizacji przedsiębiorców i rządów poszczególnych państw, było przygotowanie raportu wskazującego sposoby ulepszania praw i regulacji obowiązujących przedsiębiorstwa.

Z dniem 1 stycznia 2000 roku Komisja Europejska pod przewodnictwem Romano Prodiego utworzyła nową dyrekcję generalną – DG ds. przedsiębiorczości i przemysłu (*DG Enterprise¹⁷ and Industry*), która powstała z połączenia trzech uprzednio funkcjonujących struktur (DG III ds. Przemysłu, DG XXIII ds. MŚP oraz Dyrektoriatu ds. Innowacji działającego w ramach DG X ds. Społeczeństwa Informacyjnego).

16 Por. Council Decision 97/15/EC of 9 December 1996 on a third multiannual programme for small and medium-sized enterprises (SMEs) in the European Union, Dz. Urz. WE L 6 z 10.01.1997, s. 25-31.

17 Angielskie słowo *enterprise* w literalnym znaczeniu w brytyjskim angielskim oznacza przedsiębiorstwo oraz przedsiębiorczość, choć ostatnio w brytyjskim angielskim upowszechniło się słowo występujące wcześniej jedynie w amerykańskim angielskim *entrepreneurship* dla przedsiębiorczości. Oficjalna nazwa tej DG w języku angielskim według Służb Lingwistycznych KE to DG ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu.

Na szczycie Rady Europejskiej w portugalskiej miejscowości Santa Maria de Feira w dniach 19-20 czerwca 2000 roku państwa członkowskie przyjęły Europejską Kartę Małych Przedsiębiorstw (*European Charter for Small Enterprises*)¹⁸. Karta uznaje małe przedsiębiorstwa za „kręgosłup europejskiej gospodarki” oraz za główny czynnik rozwoju innowacyjności, zatrudnienia, jak również społecznej i lokalnej integracji w Europie. W Karcie zapisano 10 kierunków działań, które mają być realizowane zarówno na szczeblu UE, jak i na szczeblu państw członkowskich. Są to¹⁹:

1. Kształcenie i szkolenie z zakresu przedsiębiorczości.
2. Mniejsze koszty i szybsze rozpoczęcie działalności.
3. Sprawniejsze ustawodawstwo i lepsze przepisy.
4. Dostępność umiejętności.
5. Usprawnienie dostępu w trybie *online*.
6. Szersza działalność wychodząca poza jednolity rynek.
7. Kwestie opodatkowania i finansowe.
8. Zwiększenie możliwości technologicznych małych przedsiębiorstw.
9. Skuteczniejsze modele handlu elektronicznego i najlepsze wsparcie dla małych przedsiębiorstw.
10. Rozwijanie silniejszej i skuteczniejszej reprezentacji interesów małych przedsiębiorstw na szczeblu Unii Europejskiej i poszczególnych państw.

POLITYKA NA RZECZ MŚP W LATACH 2001-2006

Na podstawie decyzji Rady z dnia 20 grudnia 2000 roku przyjęto IV Wieloletni Program na rzecz Przedsiębiorstw i Przedsiębiorczości na lata 2000-2005 / 2006 (*Fourth Multiannual Programme for Enterprise and Entrepreneurship and in particular for Small and Medium-Sized*

18 Europejska Karta Małych Przedsiębiorstw została pierwotnie wydana jako załącznik III do wniosków z posiedzenia Rady Europejskiej, które odbyło się w Santa Maria da Feira w dniach 19-20 czerwca 2000 roku, na prawach maszynopisu.

19 Por. *Europejska Karta Małych Przedsiębiorstw*, Urząd Oficjalnych Publikacji Wspólnot Europejskich, Luksemburg 2004, s. 10-15.

Enterprises 2001-2005)²⁰. Program początkowo przeznaczony był na 5 lat, jednak został on przedłużony o rok – do końca 2006 roku tak, aby pokrywał się ze wspólnotowym okresem programowania. Budżet tego programu wynosił 538,5 mln euro (początkowo 450 mln euro do 2005 roku, jednak w związku z przedłużeniem programu o rok zwiększono jego budżet). W artykule drugim przytoczonego aktu określone zostały następujące cele tego programu:

- promocja wzrostu i konkurencyjności przedsiębiorstw w gospodarce opartej na wiedzy;
- promocja przedsiębiorczości;
- uproszczenie i poprawa ram administracyjno-prawnych dla prowadzenia działalności gospodarczej w taki sposób, aby nastąpił znaczny wzrost badań, wdrażania innowacji i powstawania przedsiębiorstw;
- poprawa finansowego otoczenia biznesu, a zwłaszcza MŚP;
- zapewnienie przedsiębiorstwom lepszego dostępu do wspólnotowych usług wspierających, programów i sieci wspierania biznesu oraz koordynacja tej pomocy.

W listopadzie 2005 roku wiceprzewodniczący Komisji Europejskiej Günter Verheugen ustanowił coroczny konkurs Europejskie Nagrody Przedsiębiorczości (*European Enterprise Awards, EEA*)²¹, które honorują i nagradzają wyróżniające się inicjatywy wspierające przedsiębiorczość na poziomie regionalnym. Do tej pory odbyły się trzy edycje konkursu w 2006, 2007 oraz 2008 roku. „Europejskie Nagrody Przedsiębiorczości są wyrazem uznania i nagrodą za doskonałość w dziedzinie inicjatyw wspomagających przedsiębiorczość na poziomie regionalnym”²². Celami szczegółowymi konkursu są²³:

- rozpoznanie pomyślnych działalności i inicjatyw podjętych w celu wspierania przedsiębiorstw i przedsiębiorczości;

20 Por. Council Decision 2000/819/EC of 20 December 2000 on a multiannual programme for enterprise and entrepreneurship, and in particular for small and medium-sized enterprises (SMEs) (2001-2005), Dz. Urz. WE L 333 z 29.12.2000, s. 84-91.

21 Por. <<http://www.european-enterprise-awards.org>> (dostęp: 29.12.2008).

22 *Europejskie nagrody Przedsiębiorczości 2007*, Komisja Europejska – Dyrekcja generalna ds. Przedsiębiorstw i Przemysłu, Bruksela 2007, s. 4.

23 Por. tamże.

- wskazanie i wyróżnienie najlepszych przykładów polityki (*best policy*) i praktyk (*best practice*) w zakresie przedsiębiorczości;
- zwiększanie świadomości ważnej roli, jaką odgrywają przedsiębiorcy w gospodarce rynkowej i społeczeństwie;
- zachęcanie i inspirowanie potencjalnych przedsiębiorców.

Mając na uwadze niski poziom internacjonalizacji europejskich MŚP, Komisja Europejska pod koniec 2006 roku powołała grupę BEST ds. wsparcia internacjonalizacji MŚP. Efektem pracy grupy eksperckiej był raport *Wspieranie internacjonalizacji MŚP*, który ukazał się pod koniec 2007 roku²⁴. Zalecenia płynące z raportu były następujące²⁵:

- efektywna polityka rządowa powinna uwzględniać dwa oddzielne pola oddziaływania – z jednej strony obecnych przedsiębiorców sektora MŚP, pomagając im przewyższać bariery internacjonalizacji, z drugiej zaś potencjalnych przedsiębiorców z sektora MŚP, zapewniając im edukację językową oraz edukację w zakresie przedsiębiorczości;
- każdy kraj członkowski powinien opracować własną strategię promocji umiędzynarodowienia MŚP;
- wsparciem powinna być objęta jak największa liczba MŚP, a powinno ono dotyczyć przewyższania trzech największych barier internacjonalizacji – braku środków finansowych, braku umiejętności oraz braku informacji;
- wspieranie działalności MŚP na europejskim rynku wewnętrznym powinno być przyczynkiem do ich rozwoju i ekspansji na rynki pozaunijne.

POLITYKA NA RZECZ MŚP W LATACH 2007-2013

W najnowszym okresie programowania nastąpiła znacząca zmiana w polityce UE na rzecz MŚP. W ramach przyjętego w dniu 6 kwietnia 2005 roku przez Radę i Parlament Europejski Programu

24 Por. *Supporting of the Internationalization of SMEs*, Final Report of the Expert Group, European Commission – DG Enterprise and Industry, Brussels – December 2007.

25 Por. tamże, s. 4-5.

Ramowego na rzecz Konkurencyjności i Innowacji na lata 2007-2013 (*Competitiveness and Innovation Framework Programme, CIP*) nastąpiła integracja dziewięciu dotychczasowych obszarów polityk wspólnotowych. Realizacja tego programu opiera się na czterech następujących celach:

1. Konkurencyjność przedsiębiorstw, zwłaszcza MŚP.
2. Innowacyjność i ekoinnowacyjność.
3. Konkurencyjne, innowacyjne i globalne społeczeństwo informacyjne.
4. Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii.

Ramowy program CIP składa się z trzech komponentów stanowiących odrębne programy wykonawcze:

1. Program na rzecz Przedsiębiorczości i Innowacji (*Entrepreneurship and Innovation Programme, EIP*).
2. Program na rzecz Wspierania Polityki w zakresie Technologii Informacyjnych i Komunikacyjnych (ICT PSP).
3. Inteligentna Energia – Program dla Europy (IEE).

Budżet programu CIP wynosi 3,62 mld euro, w tym na realizację komponentu EIP przeznaczono 2,17 mld euro. Na mocy wcześniejszych postanowień co roku opracowywane są raporty implementacyjne z wdrażania programu EIP.

Główne cele programu EIP są następujące:

1. Ułatwianie dostępu do środków finansowych przeznaczonych na założenie i rozwój działalności gospodarczej oraz zachęcanie do inwestycji w działalność innowacyjną.
2. Tworzenie otoczenia przyjaznego dla współpracy między MŚP, w szczególności na szczeblu współpracy transgranicznej.
3. Promowanie wszystkich form innowacji w przedsiębiorstwach.
4. Wspieranie innowacji ekologicznych.
5. Promowanie kultury opartej na przedsiębiorczości i innowacyjności.
6. Wspieranie reform administracyjnych i gospodarczych związanych z przedsiębiorczością i innowacyjnością.

W ramach programu EIP powstały nowe instrumenty finansowe dla MŚP, takie jak:

- instrument na rzecz wysokiego wzrostu i innowacji w MŚP (*High Growth and Innovative SME Facility, GIF*) składający się z dwóch komponentów – GIF1 (finansowanie w fazie załączkowej i fazie *start-up*) oraz GIF2 (finansowanie w fazie ekspansji);
- System gwarancji dla MŚP (*SME Guarantee Facility, SMEG*);

- Program Budowania Potencjału Finansowego dla MŚP (*Capacity Building Scheme, CBS*).

Na początku 2007 roku Komisja Europejska powołała grupę ekspercką ds. biznesu rodzinnego (*Expert Group on Family Business*). Rezultatem pracy ekspertów był raport *Overview of Family Business Relevant Issues* (wydany w 2008 roku). Warto dodać, że jest to jedynie kontynuacja polityki wspólnotowej w tym zakresie, bowiem Komisja Europejska już w 1994 roku podjęła prace nad wyznaczeniem podstawowych kierunków w zakresie przenoszenia własności, zwłaszcza w małych i średnich przedsiębiorstwach rodzinnych²⁶.

Jednym z efektów wspólnotowej polityki wspierania internacjonalizacji MŚP było wprowadzenie w 2008 roku pilotażowego programu ERASMUS dla młodych przedsiębiorców²⁷. Celem programu jest zwiększanie umiejętności młodych przedsiębiorców poprzez odbycie staży w zagranicznych znanych i rozwiniętych przedsiębiorstwach (od 1 do 6 miesięcy). Zdobyte, bezcenne doświadczenie zaprocentować ma w kierowaniu własną firmą, ale przede wszystkim pozwoli nawiązać kontakty międzynarodowe, przez co ułatwi proces internacjonalizacji europejskich MŚP.

W dniu 5 października 2007 roku Komisja przyjęła w formie komunikatu nowy program dla MŚP – Druga szansa w biznesie (*SME 2nd Chance in Business*)²⁸. Program jest efektem realizowanej od 2001 roku polityki na rzecz rozwiązania problemu zagrożonych przedsiębiorstw i negatywnych skutków ich upadków. Ma on głównie charakter informacyjny, a jako główne narzędzie przyjmuje promocję najlepszych praktyk. Program z jednej strony pomaga przedsię-

26 Por. Komunikat w sprawie przenoszenia własności przedsiębiorstw. Działania na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw, Dz. Urz. WE C 204 z 23.07.1994, s. 1-23; Zalecenie Komisji w sprawie przenoszenia własności małych i średnich przedsiębiorstw, Dz. Urz. WE L 385 z 31.12.1994, s. 14-17.

27 *Erasmus for young entrepreneurs*, Europejski Portal dla MŚP, <http://ec.europa.eu/enterprise/entrepreneurship/support_measures/erasmus/index.htm> (dostęp: 10.01.2009).

28 *W jaki sposób przetrwać piątno porażki poniesionej w działalności gospodarczej – działania na rzecz polityki drugiej szansy*, Komunikat Komisji do Rady Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Bruksela, 5.10.2007, KOM(2007) 584 wersja ostateczna.

biorstwom przezwycięzać trudności, promując zasady restrukturyzacji, a z drugiej promuje przedsiębiorczość wśród osób, którym kiedyś nie powiodło się w biznesie.

W dniu 8 października 2007 roku Komisja przyjęła nowy program dla MŚP – Program Wsparcia Zgodności Środowiskowej dla MŚP *Małe, czyste i konkurencyjne* (*Environmental Compliance Assistance Programme for SMEs, ECAP*), aby ułatwić MŚP wdrażać europejskie prawodawstwo w zakresie ochrony środowiska oraz minimalizować wpływ ich negatywnych działań na środowisko²⁹. Program przede wszystkim ma charakter informacyjno-promocyjny, choć przewidziano w nim także ukierunkowane wsparcie finansowe mające na celu promowanie i wspieranie inicjatyw podejmowanych przez władze publiczne lub sieci wsparcia biznesowego na rzecz zrównoważonej produkcji w MŚP.

Jako efekt realizacji programu EIP w dniu 8 lutego 2008 roku powstała sieć *Enterprise Europe Network* (EEN). Jest to sieć ośrodków oferujących usługi wspierające działalność gospodarczą i innowacje. Sieć ta powstała w oparciu o dotychczasowe, funkcjonujące od 1987 roku, ośrodki EIC (*Euro Info Centre*) oraz funkcjonujące od 1995 roku ośrodki przekazu innowacji IRC (*Innovation Relay Centre*). Sieć EEN oferuje wsparcie i doradztwo dla przedsiębiorstw w Europie, w szczególności dla sektora MŚP. Na koniec 2007 roku sieć EEN składała się z blisko 6000 ośrodków zlokalizowanych w 40 krajach³⁰. Siecią zarządza wspólnotowa Agencja Wykonawcza ds. Konkurencyjności i Innowacji³¹.

29 *Małe, czyste i konkurencyjne. Program pomocy małym i średnim przedsiębiorstwom w przestrzeganiu prawodawstwa*, Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Bruksela 08.10.2007, KOM(2007)379 wersja ostateczna.

30 Ośrodki sieci EEN działają w 27 krajach członkowskich UE, 3 krajach kandydujących (Chorwacja, Macedonia, Turcja), krajach EFTA (Islandia, Lichtenstein, Norwegia oraz Szwajcaria jako członek-obszernator), ale także w krajach trzecich (USA, Rosja, Egipt, Chile, Armenia) jako ośrodki korespondencyjne.

31 Por. Decyzja Komisji z dnia 31 maja 2007 r. w sprawie zmiany decyzji 2004/20/WE mającej na celu przekształcenie „Agencji Wykonawczej ds. Inteligentnej Energii” w Agencję Wykonawczą ds. Konkurencyjności i Innowacyjności, Dz. Urz. UE L 140 z 01.06.2007, s. 52.

W drugiej połowie 2008 roku Komisja Europejska w ramach promocji przedsiębiorczości ogłosiła nowe coroczne przedsięwzięcie – Europejski Tydzień MŚP (*European SME Week*), który po raz pierwszy zorganizowano w dniach 6-14 maja 2009 roku. Celem przedsięwzięcia jest zachęcanie społeczeństwa do podejmowania działalności gospodarczej oraz zacieśnianie współpracy pomiędzy małymi i średnimi przedsiębiorstwami a władzami Wspólnoty Europejskiej³². Europejski Tydzień MŚP ma na celu³³:

- dostarczyć i rozpowszechnić informacje dotyczące pomocy dla małych i średnich przedsiębiorstw stworzonej przez UE i władze krajowe;
- stworzyć partnerstwo na linii UE-MŚP, symbol silniejszej Europy złożonej z bardziej konkurencyjnych MŚP, a także służącej wsparciem i fachową poradą;
- zachęcić istniejące MŚP do poszerzenia swych perspektyw rozwoju i rozwinięcia zakresu ich działalności;
- lansować pomysły i umożliwić wymianę doświadczeń między przedsiębiorcami;
- przekonać młodych ludzi, że duch przedsiębiorczości jest jedną z form zrobienia ciekawej kariery zawodowej.

Na wniosek ministrów finansów UE zgromadzonych na posiedzeniu nieformalnej Rady ECOFIN, które odbyło się w dniach 12-13 września 2008 roku w Nicei, Europejski Bank Inwestycyjny postanowił zaktualizować i zwiększyć wsparcie finansowe dla małych i średnich przedsiębiorstw, aby pomóc im w przezwyciężeniu obecnego kryzysu kredytowego³⁴. W odpowiedzi na wniosek ministrów w dniu 23 września 2008 roku Rada Dyrektorów EBI postanowiła przeznaczyć 30 mld euro dla europejskich MŚP pod postacią nowych kredytów przyznawanych za pośrednictwem banków komercyjnych w latach 2008-2011, z czego 15 mld euro w latach 2008-2009,

32 Por. *Co to jest Tydzień MŚP*, Europejski Portal dla MŚP, data publikacji: 17.11.2008, <http://ec.europa.eu/enterprise/policy/entrepreneurship/sme-week/about/index_pl.htm> (dostęp: 19.12.2008).

33 Por. tamże.

34 Por. *EIB uruchamia nowe kredyty na rzecz MSP*, Portal Europejskiego Banku Inwestycyjnego, data publikacji: 03.10.2008, <<http://www.eib.org/about/news/eib-loan-for-smes.htm>> (dostęp: 10.01.2009).

czyli w okresie największego zapotrzebowania spowodowanego przez światowy kryzys finansowy.

W dniu 25 czerwca 2008 roku Komisja Europejska zaproponowała Akt dla drobnej przedsiębiorczości w Europie³⁵ (*Small Business Act for Europe*), który został przyjęty w dniu 1 grudnia 2008 roku przez ministrów krajów członkowskich UE, a następnie zaaprobowany na szczycie Rady Europejskiej w dniach 11-12 grudnia 2008 roku. Akt ten określa 10 zasad ułatwiających funkcjonowanie małych firm w krajach UE. Są to swoistego rodzaju wytyczne dla opracowywania szczegółowych działań zarówno na szczeblu UE, jak i państw członkowskich. Zasady te są następujące³⁶:

1. Tworzenie warunków, w których przedsiębiorcy i przedsiębiorstwa rodzinne mogą dobrze prosperować, a przedsiębiorczość jest nagradzana.
2. Zagwarantowanie, by uczciwi przedsiębiorcy, których przedsiębiorstwo zostało postawione w stan upadłości, dostali szybko drugą szansę.
3. Opracowywanie przepisów zgodnie z zasadą „najpierw myśl na małą skalę” (*Think Small First*).
4. Sprawienie, by organy administracji publicznej lepiej reagowały na potrzeby MŚP.
5. Dostosowanie instrumentów polityki publicznej do potrzeb MŚP: ułatwienie MŚP udziału w zamówieniach publicznych oraz lepsze wykorzystanie możliwości pomocy państwa dla MŚP.
6. Ułatwianie MŚP dostępu do finansowania i rozwijanie otoczenia prawnego i biznesowego sprzyjającego terminowym płatnościom w transakcjach handlowych.

35 W teorii przedsiębiorczości rozwijanej zarówno na gruncie ekonomii, jak i nauk o zarządzaniu trudno jest mówić o drobnej przedsiębiorczości, jednak takie tłumaczenie tego aktu prawnego zostało narzucone przez Służby Lingwistyczne Komisji Europejskiej i jest ono obowiązującą nazwą w języku polskim.

36 Por. *Najpierw myśl na małą skalę. Program „Small Business Act” dla Europy*, Komunikat Komisji do Rady, Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów, Bruksela 25.06.2008, KOM(2008) 394 wersja ostateczna.

7. Pomaganie MŚP w szerszym korzystaniu z możliwości oferowanych przez jednolity rynek.
8. Wspieranie podnoszenia kwalifikacji w MŚP i wszelkich form innowacji.
9. Umożliwienie MŚP przekształcania wyzwań związanych z ochroną środowiska na nowe możliwości.
10. Zachęcanie i wspieranie MŚP w czerpaniu korzyści z rozwoju rynków.

KONKLUZJE I UWAGI KOŃCOWE

We wstępie wskazano na zachodzącą ewolucję podejścia do problematyki rozwoju gospodarczego: polityka gospodarcza krajów UE przestała się koncentrować na wielkich przedsiębiorstwach i wielkich projektach, decydenci gospodarczy odkryli wagę MŚP dla zapewnienia długookresowej dynamiki gospodarczej. Można z dużym prawdopodobieństwem stwierdzić, że w przyszłości nie zmaleje już znaczenie MŚP w rozwoju gospodarczym³⁷: fundamentalnej wagi w rozwoju gospodarczym nie odbierze MŚP ani żadna nowa doktryna, ani nowa siła polityczna³⁸.

Wydaje się także, że od początku lat 90. XX wieku problematyka MŚP na stałe zagościła w programach i działaniach UE. Wspólnotowa polityka na rzecz przedsiębiorczości i innowacji, a w szczególności wspierania małych i średnich przedsiębiorstw wymaga znacznego finansowania, zwłaszcza odpowiednich narzędzi wsparcia finansowania innowacji. W obecnym okresie programowania 2007-2013 rozwój małych i średnich przedsiębiorstw jest współfinansowany ze środków wspólnotowych między innymi z takich źródeł, jak: kredyty dla MŚP udzielane przez Europejski Bank Inwestycyjny, Siódmy program ramowy (7PR), program

37 Może być jednak tak, że po okresie wiary w samoczynność rozwoju gospodarczego ponownie zostanie odkryta waga „widzialnej ręki” państwa.

38 Przejście do fazy rozwoju gospodarczego opartego na intensywnym wykorzystaniu wiedzy zdaje się jeszcze dodatkowo podkreślać znaczenie MŚP. Zauważa to Komisja Europejska w komunikacie pt. *Challenges for Enterprise Policy in the Knowledge-Driven Economy* z 26 kwietnia 2000 roku, COM(2000)256.

Eurostars, Program na rzecz przedsiębiorczości i innowacji (EIP), w tym wspólnotowe instrumenty finansowe GIF, SMEG oraz CBS, fundusze strukturalne, inicjatywa JEREMIE.

Z łatwością dostrzec można, że obecny okres programowania 2007-2013 jest bardzo bogaty w różnego rodzaju wydarzenia promujące przedsiębiorczość, których takie nagromadzenie nie było do tej pory spotykane (m.in. Europejskie Nagrody Przedsiębiorczości, Europejski Tydzień MŚP, Unijne Dni Finansowania). Należy również podkreślić, że w obecnym okresie programowania spotykamy się z wyjątkową intensywnością działań szczegółowych prowadzonych na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw, do których adresowane jest gros programów pomocowych finansujących ich rozwój. Takiej intensywności oraz mnogości wsparcia finansowego nie można było dostrzec we wcześniejszych okresach programowania.

Krzysztof Wach, doktor nauk ekonomicznych, adiunkt w Katedrze Przedsiębiorczości i Innowacji Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, adiunkt w Instytucie Politologii Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie.